

Η ΛΟΓΑΡΙΑΣΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΓΛΥΝΤΖΟΥΝΗ

λοι ξέρουμε ότι πριν πέση ή Πόλη από τὰ χτυπήματα του Τούρκου, ήρχισαν νὰ πηγαίνουν πολλοί Έλληνες σοφοί ἔς τήν Ἰταλία καί νὰ διδάσκουν τὰ ἀρχαία Έλληνικά. Αφοῦ ὅμως ἔπεσε ή Πόλη, ἔπηγαν περισσότεροι σοφοί καί ἄσοφοι, πού δὲν ήμποροῦσαν πιά νὰ ζήσουν ἔς τήν πατρίδα τους.

Εἶναι γνωστή καί ή μεγάλη ἔργασία τῶν Έλλήνων πού δίδαξαν ἔς τήν Ἰταλία ξανά (τὰ δίδαξαν ἄλλοι Έλληνες ἔς τήν ἀρχαία ἔποχή καί ἄλλοι κάποτε εἰς μοναστήρια τὸν μεσαίωνα) τὰ ἀρχαία ἔλληνικά γράμματα. Συχνά γράφουμε ὅτι αὐτοὶ ἔφεραν τήν ἀναγέννηση ἔς τήν Εὐρώπη. Αὐτὸ εἶναι ὑπερβολή: σωστὸ εἶναι μόνο ὅτι δίδαξαν τὰ ἔλληνικά γράμματα, τὰ ὁποῖα βοήθησαν κι' αὐτὰ μὲ τὸ φῶς τους τήν ἀναγέννηση, γιὰ τήν ὁποῖα ὅμως δούλειψαν καί ἄλλοι συντελεστές.

Οἱ Έλληνες σοφοί, οἱ σχέσεις τῶν σκλάβων Έλλήνων μὲ τοὺς κατακτητὲς Βενετοὺς καί Γενοβέζους φέρνουν πολλοὺς Έλληνες ἔς τήν Ἰταλία. Πολλοὶ δουλεύουν ἔς τοὺς γαλέρες τῶν Βενετῶν θεληματικὰ ἢ ἄθελα (πολλὲς φορὲς οἱ Βενετοὶ πειρατὲς ἄρπαζαν νέους ἀπὸ τὰ νησιά καί τοὺς ἔρριχναν ἀναγκαστικὰ ἔς τοὺς γαλέρες νὰ κωπηλατοῦν) καί μαζί μὲ Δαλμάτες ναῦτες κατασκευάζουν ἀπ' τή «δόξα» τῆς Βενετιᾶς καί τοὺς ἀλυσίδες πού χρειάζονται γιὰ νὰ κρατοῦν δούλους

Ἕλληνες καὶ Σλάβους. Πολλοὶ Ἕλληνες ἀκόμη (μαζὶ μὲ Ἀλβανοὺς καὶ Σλάβους) δουλεύουν καὶ ὡς μισθοφόροι «στρατιῶτες» (Stradiotti) ἔς τοὺς σερβιανοὺς στρατοὺς τῆς Βενετιᾶς καὶ ἔπειτα καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐκεῖ μαθαίνουν τὴν τέχνην νὰ πολεμοῦν ἔπειτα καὶ τοὺς Τούρκους. Αὐτοὶ οἱ «στρατιῶτες» κατάφεραν νὰ πάρουν τὴν ἄδεια (ἔς ἄλλους Ἕλληνες, ἐμπόρους π.χ. δὲν θὰ τὴν ἔδιδαν) νὰ χτίσουν μιὰ ἑλληνικὴ ἐκκλησιὰ ἔς τὴν Βενετιὰ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ κάμουν μιὰ Ἑλληνικὴ Κοινότητα μὲ ἰδιαιτέρους κανονισμοὺς.

Πλὴν τῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν καὶ ἔμποροι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἔς τὴν Ἰταλία καὶ ἔτσι ἔγιναν καὶ ἄλλες κοινότητες ἔς τὴν Νεάπολι, ἔς τὴν Ἀγκῶνα καὶ ἀργότερα ἔς τὸ Λιβόρνο. Ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τοῖς κοινότητες ἔμειναν λίγα «λείψανα» μόνο ἔς τὴν Βενετιὰ μέχρι σήμερα.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Βενετιᾶς ἐπόλυναν πολὺ γρήγορα καὶ ἔκαμαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ σχολεῖο καὶ νοσοκομεῖο καὶ ἐπῆραν καὶ Ἕλληνα μητροπολίτη μὲ τὸν τίτλο τοῦ Φιλαδελφείας Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μητροπολίτες «Φιλαδελφείας», ὅπως ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος καὶ ὁ Γεράσιμος Βλάχος ἦσαν σοφοὶ καὶ ἔκαμαν καλὴ ἑλληνικὴ ἐργασία ἔς τὴν Βενετιὰ. Τὸ «Φλαγγινιανὸ φροντιστήριον» ποὺ ἴδρυσεν ὁ Ἡπειρώτης Φλαγγίνης καὶ τὰ σχολεῖα ποὺ ἔγιναν ἔς τὴν Βενετιὰ ἔστειλαν ἔπειτα τὸν 17^{ον} αἰῶνα δασκάλους ἔς τὴν σοκτεινιασμένην ἀπὸ τὴ σκλαβιά καὶ τὴν ἀγραμματοσύνην Ἑλλάδα καὶ ἠμποροῦμε νὰ εἰποῦμε χωρὶς ὑπερβολὴν τώρα ὅτι ἡ ἀναγέννησις ἔς τὴν Ἑλλάδα ἀρχίζει δειλὰ-δειλὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους δασκάλους ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Βενετιὰ καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλία. Ὅ,τι ὠφελήθηκε ἡ Ἰταλία ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες μετανάστες σοφοὺς τὸν 15^{ον} καὶ 18^{ον} αἰῶνα, τὸ πληρώνει πίσω μὲ τὸν τόκο τὸν 17^{ον} καὶ 18^{ον} αἰῶνα καὶ στέλλει ἔς τὴν Ἑλλάδα ἕνα σωρὸ νέους Ἕλληνες, ποὺ σπούδασαν γιανοί ἢ δασκάλοι ἔς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Βολώνιας, τῆς Πάντοβας, τῆς Πίσας κλπ. Καὶ τὸ Collegio Greco, τὸ «Ἑλληνομουσεῖον» ποὺ ἔκαμεν ὁ Πάπας ἔς τὴν Ρώμην γιὰ

προπαγάνδα, ἔβγαλε καὶ μερικοὺς ἀλαλιασμένους καὶ φανατικούς προπαγανδιστές, ἀλλὰ μᾶς ἔδωκε σ' ἐκείνη τὴν σκοτεινὴ ἐποχὴ καὶ ἓνα σωρὸ ἀνθρώπων, πὺν ἀφῆκαν τὴν προπαγάνδα καὶ κοίταξαν μὲ τὴν ἱατρικὴ ἢ δασκαλική τους ἐπιστήμη νὰ φωτίσουν καὶ ζεστάνουν τὸν νεκρωμένο Ἑλληνισμό.

Ἐ τὴν Βενετιᾷ, ὅπου μαζεύτηκαν τὸν 16^{ον} αἰῶνα περισσότεροι Ἑλληνες σοφοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπῆγε ἀπὸ τὴν Χίο καὶ ὁ Μανώλης «Γλυνζούνης», ὅπως γράφεται κάποτε, ἢ «Εμμανουήλ Γλυζώνιος», ὅπως γράφεται συχνότερα. Ὁ *Γλυντζούνης* ἔ τὴν Βενετιᾷ ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ ἔμπορος γραμμμάτων, διότι μάζευε καὶ πλουτοῦσε χειρόγραφα καὶ τύπωνε ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (εὐαγγέλια, ψαλτήρια, ἀνθολόγια, μηναιᾶ κτλ.) πὺν εἶχαν τότε μεγάλη πέραση. Ὁ Γλυντζούνης εἶναι ὁ πρόδρομος τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τυπογράφων τῆς Βενετιᾶς, τοῦ Γλυκὺ καὶ τῶν Σάρρων. Πολλὰ χειρόγραφα πούλησε ὁ Γλυντζούνης καὶ ἔ τὴν Ἰσπανία, ὅπου ταξίδεψε τὸ 1581, χάρισε δὲ καὶ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας ὅσα χειρόγραφα ἀπούλητα εἶχε τὴν ἡμέρα πὺν ἔκαμε τὴν διαθήκη του, τὸ 1596.

Ὁ Γλυντζούνης κέρδιζε πολλὰ χρήματα καὶ ζοῦσε, φαίνεται, καλὰ ἔ τὴν Βενετιᾷ. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν λησμόνησε τὴν πατρίδα του Χίο καὶ ἔ τὴ διαθήκη του ἀφῆκε ἓνα γενναῖο ποσό, 100 δουκάτα, διὰ νὰ μεταφέρουν τὸν νεκρὸ του καὶ τὸν θάψουν ἔ τὸν τόπο του, κοντὰ ἔ τοὺς συγγενεῖς του. Τὸ πατρικὸ του σπῆτι ἔ τὴν Χίο τὸ κληροδότησε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἑλληνικὸ σχολεῖδ καὶ ἀφῆκε καὶ χίλια δουκάτα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ νὰ πλερώνεται ἀπὸ τοὺς τόκους τῶν ὁ δάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ γραμματικῆς ἔ τὴν Χίο. Εἰς τὸ κεφάλαιο τῶν 1000 δουκάτων ἔπρεπε νὰ προστεθοῦν καὶ ὅσα χρήματα περισσεύσουν ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν ὑποχρεώσεων τῆς περιουσίας του. Ὁ Γλυντζούνης ζῆ σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺν ἔ τὴν Χίο ἐπῆγε τὸ νέο τότε τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἔκαμε σχολεῖδ καθολικὸ μὲ προπαγανδικοὺς σκοποὺς. Οἱ Χιωῖτες διψασμένοι ἀπὸ γράμ-

ματα ἔστειλαν τὰ παιδιά των ἕς τὸ σχολεῖο τῶν Ἰησουιτῶν, ἀλλ' αὐτὸ προκάλεσε μεγάλη ἀντίδραση τῶν Ὀρθοδόξων, ποὺ ἤθελαν ἑλληνικὸ σχολεῖο γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴν καθολικὴν προπαγάνδα. Αὐτὸ τὸν πόλεμο τῆς προπαγάνδας ἤλθε καὶ ὁ Γλυντζούνης νὰ βοηθήσῃ, καὶ ἄς ἔζησε τόσο πολὺ ἕς τὴν Ἰταλία καὶ ἕς τὴν Ἰσπανία. Τὰ ὀρθόδοξα βιβλία ποὺ τύπωσε φανέρωναν καὶ τὴν εὐσέβειά του, γιὰτι βέβαια δὲν διάλεγε τὸ τύπωμα ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων μόνο γιὰ νὰ κερδίσῃ χρήματα.

Ἄν ἡ διαθήκη τοῦ Γλυντζούνη προκαλεῖ τὴν συμπάθειά μας, τὸ ἔξῃς βιβλίον του φανερῶνει καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸ του πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ κάπως ἐπαναστατικόν. Σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ὅπως καὶ σήμερα ἀκόμη, πολλὰ χρήματα κέρδιζαν ὅσοι ἔγραφαν γραμματικές. Ὁ Γλυντζούνης ὅμως διᾶλεξε κάτι χρησιμώτερο, μιὰ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ, ποὺ δημοσίεψε μὲ τὸν ἔξῃς τίτλο.

Βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι, περιέχον τὴν τε πρακτικὴν ἀριθμητικὴν ἢ μάλλον εἰπεῖν τὴν *Λογαριαστικὴν* καὶ περὶ τοῦ πῶς νὰ εὐρίσκη ἕκαστος τὸ Ἅγιον Πάσχα, καὶ τέλειον Πασχάλιον πάντοτε. Καὶ περὶ εὐρέσεως σελήνης, ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ γίνεται ἡ γέννα αὐτῆς.

Ἡ Λογαριαστικὴ τοῦ Γλυντζούνη τυπώθηκε τέσσερεις φορὲς, καὶ τὸ 1818 ἀκόμη, καὶ αὐτὸ φανερῶνει πόσο ἀναγκαῖο βιβλίον ἦτο γιὰ κείνη τὴν ἐποχὴ, ἀφοῦ καὶ τὸν 19^{ον} αἰῶνα χρειάστηκε τόσο πολὺ. Σήμερα βέβαια ἂν τὸ κρίνουν οἱ παιδαγωγικοὶ μας, θὰ τὸ εὐρουν πολὺ σχολαστικόν, ἴσως ὅμως ὄχι ὅσο σχολαστικὴς ἦσαν οἱ γραμματικὲς μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοραΐ ἢ καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ζαγγογιάννη. Τὴν Λογαριαστικὴν τοῦ Γλυντζούνη τὴν φυλλομέτρησα ὡς ἱστορικὸς (1) καὶ πρόσεξα μερικὲς οικονομικὲς πληροφορίες καὶ ἀπ' αὐτές, σημειῶνω μερικὲς ἐδῶ, ὄχι γιὰ ὅλους τοὺς ἀναγνώστες, ἀλλὰ γιὰ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν πῶς νὰ περάσουν τὸν καιρὸν τους καὶ διαβάξουν ὅτι τοὺς τύχη. Ἐπειτα εἶναι καὶ ἡ ἀπλὴ γλῶσσα τοῦ Γλυντζούνη περιέργη

καὶ γι' αὐτὸ παίρνω μερικὰ μικρὰ προβλήματα, κομμάτια ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ 1783 ποὺ ἔχω ἐμπρὸς μου.

1. «Τὸ ἓνα κουκκί εἶναι 5 φόλαις καὶ ἡ μιὰ φόλα εἰς τὸ κουκκί λογίζεται ἓνα πέμπτον ἤγουν $\frac{1}{5}$, τὸ δὲ κουκκί εἰς τὸ ἄσπρον λογίζεται ἓνα ὄγδοον, διατὶ ὁκτώ κουκκιά εἶναι ἓνα ἄσπρον» (σελ. 32.)

2. «Εἷς ἄνθρωπος ἐπούλησε ἓνα πανί σακαρλάτον καὶ εὐγῆκεν πῆχες 45 καὶ εἶχαι σιασμόν ὅτι εἰς ταῖς κάθε 13 πῆχες νὰ τοῦ δίδῃ φλουριά 22, τί ἔχη νὰ λάβῃ διὰ ταῖς 45 πῆχες;» (σελ. 60).

3. «Εἷς ἄνθρωπος ἀγόρασε ρούπια καμουχᾶν 5, ἤγουν πέντε ὄγδοα, πρὸς 75 ἄσπρα τὴν κάθε πῆχυν, τί χρεωστεῖ νὰ πληρώσῃ;» (σ. 61).

4. «Τρεῖς ἄνθρωποι ἔκαμαν συντροφίαν καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔβαλε δουκάτα $25\frac{1}{2}$, ὁ δὲ δεύτερος $32\frac{2}{3}$, καὶ ὁ τρίτος $45\frac{1}{4}$, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτῆς συντροφίας ἐκέρδησαν δουκάτα $35\frac{2}{3}$. Θέλω νὰ μάθω πόσα τυχαίνει τοῦ κάθε ἀνθρώπου διὰ τὰ δουκάτα ὅπου ἔβαλεν» (σελ. 82).

5. «Δυὸ ἔκαμαν ἀλλαξίαν καὶ ὁ πρῶτος εἶχε πιπέρη καὶ ὁ δεύτερος μιὰν πέτρα ἤγουν διαμάντι καὶ τὸ πιπέρη τοῦ πρώτου ἄξιζε αἰ κάθε 100 λίτραι φλουριά 25 . . . ἐπῆρε διὰ τὸ διαμάντι λίτραις πιπέρη 1500 καὶ φλουριά 300 . . . πόσα ἄξιζε τὸ διαμάντι» (σελ. 95).

6. «Δυὸ ἔχουν νὰ κάμουν ἀλλαξίαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔχει σταφίδες, ὁ δεύτερος ἀμπάδες· αἱ σταφίδες ἀξιζοῦν εἰς μετρητὰ ἄσπρα 60 τὸ κάθε καντᾶρι, καὶ αὐτὸς θέλει ἄσπρα 60· τοῦ δευτέρου οἱ ἀμπάδες ἀξιζοῦν ἄσπρα 24 εἰς μετρητὰ καὶ αὐτὸς θέλει νὰ τὸν βάλῃ ἄσπρα 30 εἰς τὴν ἀλλαξίαν. Θέλω νὰ μάθω τίς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἤθελε κάμει καλύτερην πούλησιν (σελ. 96).

7. «Ὅταν εἶχε τὸ σιτᾶρι ἄσπρα 24, ἐβάρειε τὸ κάθε ψομί ὀγγίες 12, καὶ εἶχε τορνέσια 6, τώρα ἔχει τὸ σιτᾶρι ἄσπρα 16 καὶ τὸ ψομί ἔχει τορνέσια τρία· τί ἐτύχαινε νὰ βαρῆ;» (σ. 111).

8. «Εἷς ἄνθρωπος ἠγόρασε νεραντζολέμονα (ἤγουν νεράντζια καὶ λεμόνια, κитρολέμονα καὶ κίτρα 100 καὶ ἔδωσε σολδία 100· καὶ τὰ νεράντζια τὰ ἐπῆρε 7 εἰς τὸ σολδί, τὰ λεμόνια ἀπὸ δύο εἰς τὸ σολδί, τὰ δὲ κитρολέμονα ἀπὸ ἓνα σολδί τὸ ἓνα, ἔδωσε καὶ εἰς κίτρα 3 σολδία εἰς τὸ καθ' ἓνα. Θέλω νὰ μάθω πόσα νεράντζια ἐπῆρε καὶ πόσα λεμόνια καὶ πόσα κитρολέμονα καὶ πόσα κίτρα» (σ. 133).

Ἡ Λογαριαστικὴ μᾶς δίδει διάφορες πληροφορίες γιὰ τὰ μέτρα καὶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς:

«Γίνωσκε ὅτι τὸ ἓνα φλουρίον εἶναι ἄσπρα 60 καὶ ἓνα ἄσπρον εἶναι φόλαις 40» (σ. 28).

«Τὸ ἓνα κουκκί εἶναι 5 φόλαις καὶ ἡ μία φόλα εἰς τὸ κουκκίον λογίζεται ἓνα πέμπτον, ἤγουν $\frac{1}{5}$, τὸ δὲ κουκκί εἰς τὸ ἄσπρον λογίζεται ἓνα ὄγδοον, διατὶ ὀκτώ κουκκία εἶναι ἓνα ἄσπρον» (σ. 32).

«Ἡ μία λίτρα μερίζεται εἰς ὀγγιές 12, ἡ δὲ ὀγγιά εἰς ἐξάγια 6, τὸ δὲ ἐξάγιον εἰς κουκκία 24 ξύλινα, τὸ δὲ ξύλινον κουκκίον εἰς 4 στίνα» (σ. 113).

Οἱ περίεργοι ἄς μάθουν ἀκόμη ὅτι ὁ Γ' λυντζούνης ὀνομάζει τὴν μαθηματικὴν ἀφαίρεση ὑφειλμὸς, τὰ δὲ κλάσματα τζακίσματα. Τὸ τελευταῖο ὄνομα θὰ ἤμποροῦσε καὶ σήμερα νὰ προτιμηθῆ ἀπὸ τὰ «κλάσματα».

Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ

